

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XIX. De dono timoris quod respondet spei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

A timoris est malum: & quia actus & habitus distinguuntur secundum obiecta, ut ex supradictis patet, necesse est, quod secundum diuersitatem malorum, & timores specie differant. Differunt autem specie malum p[er] h[oc], quod refugit timor feruilis, & malum culpae, quod refugit timor filialis, ut ex supradictis patet. Vnde manifestum est, quod timor feruilis, & filialis non sunt idem secundum substantiam, sed differunt specie.

Ad primum ergo dicendum, quod fides formata, & informis non differunt secundum obiectum. Vtraque, n[on] fides & credit Deo, & credit Deum: sed differunt solum per aliquid extrinsecum, scilicet secundum praesentiam, & absentiam charitatis: & ideo non differunt secundum substantiam, & ideo non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, quod timor feruilis, & timor filialis non habent eadem habitudinem ad Deum. Nam timor feruilis respicit Deum, sicut principium in flictiuum paenarum: timor autem filialis respicit Deum, non sicut principium adiuuum culpae, sed potius sicut terminum, a quo refugit separari per culpam. Et ideo ex hoc obiecto, quod est Deus, non consequitur identitatem speciei: quia est motus naturales secundum habitudinem ad aliquem terminum, specie diuersificantur. Non enim idem est motus sp[irit]us, qui est ab albedine, & qui est ad albedinē.

Ad tertium dicendum, quod spes respicit Deum, sicut principium tam respectu fructus diuinae, quam respectu cuiuscuque alterius beneficii. Non autem est sic de timore: & ideo non est similis ratio.

Ad primum ergo dicendum, quod uerbum illud Aug[ustinus] intelligendum est de eo, qui facit aliquid timore feruili, in quantum est feruilis, ut, si non auerit iustitiam, sed solum penam timeat.

Ad secundum dicendum, quod timor feruilis secundum suam substantiam non oritur ex timore, sed eius feruilitas ex timore nascitur, in quantum homo affectum suum non uult subicere iugo iustitiae per amorem.

Ad tertium dicendum, quod amor mercenarius dicitur, qui Deum diligit propter bona temporalia, quod secundum se charitati contrariatur: & ideo amor mercenarius semper est malus. Sed timor feruilis secundum suam substantiam non importat, nisi timorem poenae, siue timeatur, ut principale malum, siue non timeatur, ut principale malum.

1.2 q. 54. art. 2.
Art. 7. huius
quasi.

ARTICVLVS VI.

¶ *Super quaest. de timore non a. riculum sex tum.*

Utrum timor feruilis remaneat cum charitate.

Ad sextum sic proceditur. Videtur, quod timor feruilis non remaneat cum charitate. Dicitur Aug[ustinus] super 1. Can. Io. q[ui] caperit charitas habitare, pelli timor, qui ei preparauit locum.

¶ 2. Praet. Charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, ut dicitur Ro. 5. Sed ubi Spiritus Domini, ibi libertas, ut dicitur 2. ad Cor. 3. Cum ergo libertas excludat seruitutē, uidet[ur] quod timor feruilis expellatur charitate adueniente.

¶ 3. Praet. Timor feruilis ex amore sui causatur, in quantum poena diminuit propriū bonū: sed amor Dei expellit amorem sui: facit enim contemnerē seipsum, ut patet per auctoritatem Aug[ustinus] 14. de ciuit. Dei, quod amor Dei, usque ad contemptum sui facit ciuitatem Dei: ergo uidetur, quod ueniente charitate timor feruilis tollatur.

SED CONTRA est, quod timor feruilis est donum Spiritus sancti, ut supra dictum est: sed dona Spiritus sancti non tolluntur adueniente charitate per quam Spiritus sanctus in nobis habitat: ergo adueniente charitate non tollitur timor feruilis.

¶ *Super quaest. de timore non a. riculum sex tum.*

¶ *Nar. 4. omisiss 3. 4. & 5. aduerte, q[ui] timor feruilis scdm substantia sic het pro obiecto malū poenae ut tamen non respiciat poenā secundum ordinē, sed scdm rōne priuatiui boni proprii, ut sic. Et propterea malum s. paratio nis a Deo in lraera attribuitur utrique timori; scilicet filiali, & feruili, diuersa ratione. Nam timori casto attribuitur ex parte Dei, hoc est, in quantum homo times, se non uisere Deo: maxime si quidē charitas facit hominem amare se; ut uiuat Deo. Timori uerō feruili ex parte boni nostri, hoc est, in quantum homo times tantum suo bono, scilicet esse cum Deo, priuari. Procedit enim ille timor ex amore sui, ut patet. Vnde in lra primū explicatur dicendo, quod timor poenae includitur in charitate extimore casto: Secundu autem dicendo in calce corporis, quod potest esse cum charitate.*

¶ *Art. 7. huius quasi.*

¶ *Art. 7. huius quasi.*

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod timor feruilis sit idem in substantia cum timore filiali. Ita uidetur se habere timor filialis ad feruile, sicut fides formata ad informem, quorum unū est cū peccato mortali, aliud uerō nō: sed eadem secundum substantiā est fides formata, & informis. ergo & idē est secundum substantiam timor feruilis, & filialis.

¶ 2. Praet. Habitus diuersificantur secundum obiecta: sed idem est obiectum timoris feruilis & filialis, quia utroque timore timeatur Deus, ergo idem est secundum suam substantiā timor feruilis, & timor filialis.

¶ 3. Praet. Sicut homo sperat in Deo, & etiam ab eo beneficia obtinere, ita etiam timet separari a Deo, & penas ab eo pati: sed eadem est spes, qua speramus in Deo, & qua speramus beneficia obtinere ab eo, ut dictum est, ergo etiam idē est timor filialis, quod uicemus separationem a Deo: & timor feruilis, quod uicemus ab eo puniri.

SED CONTRA est, quod Augustinus super primam Can. Ioan. dicit, duos esse timores, unum feruilem, & alium filialem, uel castum.

RESPON. Dicendum, quod proprium obiectum

RESPON. Dicendum, quod timor servilis ex amore sui causatur: quia est timor poenae, qui est detrimentum proprii boni. Unde hoc modo timor poenae potest stare cum charitate, sicut & amor sui. Eiusdem enim rationis est, quod homo cupiat bonum suum, & quod timeat eo privari. Amoraui sui tripliciter se potest habere ad charitatem. Vno modo contrariatur charitati, secundum quod aliquis in amore proprii boni finem constituit. Alio modo se propter Deum, & in Deo diligit. Tertio modo a charitate quidem distinguitur, sed charitati non contrariatur, puta, cum aliquis diligit seipsum secundum rationem proprii boni, ita tamen quod in hoc proprio bono non constituat finem. Sicut etiam & ad proximum potest esse aliqua alia specialis dilectio praeter dilectionem charitatis, quae fundatur in Deo, dum proximus diligitur ratione commoditatis, consanguinitatis, vel alicuius alterius conditionis humanae, quae tamen referibilis sit ad charitatem. Sic ergo & timor poenae includitur vno modo in charitate. Nam separari a Deo est quaedam poena, quam charitas maxime refugit: unde hoc pertinet ad timorem castum. Alio autem modo contrariatur charitati, secundum quod aliquis refugit poenam contrariam bono suo naturali, sicut principale malum contrarium bono, quod diligitur ut finis: & sic timor poenae non est cum charitate. Alio modo timor poenae distinguitur quidem secundum substantiam a timore casto: quia scilicet homo timet malum penale ratione separationis a Deo, sed in quantum est nocivum proprii boni: nec tamen in illo bono constituitur eius finis. Unde nec illud malum formidatur tamquam principale malum. Et talis timor poenae potest esse cum charitate: sed iste timor poenae non dicitur esse servilis, nisi quando poena formidatur sicut principale malum, ut ex dictis patet. Et ideo timor, in quantum servilis, non manet cum charitate: sed substantia timoris servilis cum charitate manere potest, sicut amor servili manere potest cum charitate.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Augustinus ibi loquitur de timore, in quantum servilis est. Et sic procedunt aliae duae rationes.

ARTICULUS VII.

Utrum timor sit initium sapientiae.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod timor non sit initium sapientiae. Initium enim est aliquid rei: sed timor non est aliquid sapientiae, quia timor est in vi appetitiva, sapientia autem est in intellectiva. ergo videtur quod timor non sit initium sapientiae.

¶ 2 Praet. Nihil est principium sui ipsius: sed timor Dei ipse est sapientia, ut dicitur Iob. 28. ergo videtur quod timor Dei non sit initium sapientiae.

¶ 3 Praet. Principio non est aliquid prius: sed fides praecedit timorem, ergo videtur quod timor non sit initium sapientiae.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 110. Initium sapientiae, timor Domini.

RESPON. Dicendum, quod initium sapientiae potest aliquid dici dupliciter. Vno modo, quia est initium ipsius sapientiae, quantum ad eius essentiam: alio modo, quantum ad eius effectum. Sicut initium artis secundum eius essentiam, sunt principia, ex quibus procedit ars: initium autem artis secundum eius effectum est, unde incipit ars operari. Sicut si dicamus,

Art. huius q ad 4. arg. & ar. 4.

q. 45. ar. 6. ad 5.

quod principium artis edificatur est finis, quia ibi incipit edificator operari. Cum autem finis sit cognitio diuinorum, ut infra dicitur, consideratur a nobis & altera Philosophia vita nostra ad diuinam fructualem ordinem rigitur secundum quandam participatorem naturam, quae est per gratiam, sapientiamque, non solum consideratur, ut est cognitio, sicut apud Philosophos: sed etiam ut est manentia vita, quae non solum dirigitur ad rationes humanas, sed etiam secundum rationes, ut patet per Aug. 12. * de Trinit. Sapientia sapientiae secundum eius essentiam, sunt principia sapientiae, quae sunt articuli fidei: & hoc hoc fides dicitur sapientiae initium. Sed effectum, initium sapientiae est, unde sapientia operari: & hoc modo timor est initium sapientiae. Aliter tamen timor servilis, & aliter timor mor. n. servilis est sicut principium extrinsecum ad sapientiam, in quantum aliquis timore peccati a peccato, & habitatur per hoc ad effectum, secundum illud Eccles. 1. Timor expellit peccatum. Timor autem castus, vel in initium sapientiae sicut primus sapientiae effectus enim ad sapientiam pertinet, quod humanum guletur secundum rationes diuinas, hinc emerge principium, ut homo Deum reuerentia ei subiiciat. Sic enim consequenter in quantum Deum regulabitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ostendit, quod timor non est principium sapientiae quantum ad essentiam sapientiae.

AD SECUNDUM dicendum, quod comparatur ad totam vitam humanam per Deum regulatam, sicut radix ad arborem. Vnde Eccles. 1. Radix sapientiae est timere Dominum. mi enim illius longaeui. Et ideo sicut radix dicitur esse tota arbor, ita timor dicitur esse principium sapientiae.

AD TERTIUM dicendum, quod fides est, alio modo fides est principium sapientiae modo timor. Unde dicitur Eccles. 1. Timor dilectionis est: initium autem fidei est timor est ei.

ARTICULUS VIII.

Utrum timor initialis differat secundum substantiam a timore filiali.

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod timor initialis differat secundum substantiam a timore filiali. Timor enim filialis ex dilectione causatur: sed timor initialis est principium dilectionis secundum illud Eccles. 25. Timor Domini initium dilectionis: ergo timor initialis est alius a filiali.

¶ 2 Praet. Timor initialis timet peccatum, quae est obiectum servilis timoris: & sic videtur quod timor initialis sit idem cum servili: sed timor servilis est alius a filiali. ergo etiam timor initialis est alius secundum substantiam a filiali.

¶ 3 Praet. Medium differat eadem ratione ab utroque extremorum: sed timor initialis est medium inter

pro quanto ibi dicitur, quod timor initialis timet penam pro qua...

morem seruilem, & timorem filialem ergo differt & a filiali, & a seruili.

SED CONTRA est, quod perfectum & imperfectum non diuersificant substantiam rei: sed timor initialis, & filialis differunt...

RESPON. Dicendum, quod timor initialis dicitur ex eo, quod est initium: sed cum & timor seruilis, & timor filialis sint aliquo modo...

AD PRIMUM ergo dicendum, quod timor, qui est initium dilectionis, est timor seruilis, qui introducit charitatem, sicut seta in...

AD SECUNDUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD TERTIUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD QUARTUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD QUINTUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD SEXTUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD SEPTIMUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD OCTAuum dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD NONUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD DECIMUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD UNDICESIMUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD DUODECIMUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD TREDECIMUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD QUATORDECIMUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

AD QUINDECIMUM dicendum, quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum...

in responsione ad primum explicite declarauit. Et iuxta hunc sensum nihil ualet argumentum: quoniam timor initialis imperans est non solus unus timor, sed complexitur utrumque, scilicet initialem, principalem, & seruilem ut ministrum, seu adiuuarem.

ter ea, quae sunt unius generis, sed sicut imperfectum est medium inter ens perfectum, & non ens, ut dicitur in 2. Metaph. Quod tamen est idem secundum substantiam cum ente perfecto: differt autem totaliter a non ente.

ARTICVLVS IX.

Utrum timor sit donum Spiritus sancti.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quod timor non sit donum Spiritus sancti. Nullum enim donum Spiritus sancti opponitur uirtuti, quae etiam est a Spiritu sancto, alioquin Spiritus sanctus esset sibi contrarius: sed timor opponitur spei, quae est uirtus, ergo timor non est donum Spiritus sancti.

2. Prae. Virtutis theologicae proprium est, quod Deum habeat pro obiecto: sed timor habet Deum pro obiecto, in quantum Deus timetur, ergo timor non est donum, sed uirtus theologica.

3. Prae. Timor ex amore conficitur: sed amor ponitur quaedam uirtus theologica, ergo etiam timor est uirtus theologica, quasi ad idem pertinens.

4. Prae. Greg. dicit 2. Moralium, quod timor datur contra superbiam: sed superbiae opponitur uirtus humilitatis, ergo etiam timor sub uirtute comprehenditur.

5. Prae. Dona sunt perfectiora uirtutibus, dantur enim in adiutorium uirtutum, ut Greg. dicit 2. Moralium: sed spes est perfectior timore, quia spes respicit bonum, timor malum. cum ergo spes sit uirtus, non debet dici, quod timor sit donum.

SED CONTRA est, quod Isa. 11. Timor Domini enumeratur inter septem dona Spiritus sancti.

RESPON. Dicendum, quod multiplex est timor, ut supra dictum est. Timor autem humanus, ut dicit Aug. in lib. de Gratia & libere arbit. non est donum Dei: hoc enim timore Petrus negauit Christum: sed ille timor, de quo dicitur 1. Petri 1. est. Illum timete, qui potest animam & corpus mittere in gehennam. Similiter etiam timor seruilis non est numerandus inter septem dona Spiritus sancti, licet sit a Spiritu sancto: quia ut August. dicit in lib. de Natura & gratia, potest habere annexam uoluntatem peccandi.

timor seruilis secundum suam substantiam habet multos actus: & quantum ad proposita spectat, duos, scilicet timere poenam oppositam proprio bono timentis absolute, & timere poenam eandem, ut rationem operandi facit, uerbi gratia, quandoque timor non timere poenam gehennae absolute quandoque autem facit nos timere poenam gehennae, ut ex isto timore moueamur ad bene agendum, ut illam scilicet gehennam euadamus. Ille secundus actus est quod adiungitur timori initiali, & charitati imperfectae: ita quod timor initialis imperat talem actum, & uicitur illo in ordine ad finem suum sanctum, qui est subiectus Deo: sed a ueniente charitate perfecta cessat ille actus, quoniam perfecti in charitate non mouentur ad operandum ex timore proprii malum proprium bonum pro nihilo habeant, sed ex amore Dei, & timore ex parte Dei. Primus uero actus cum perfecta charitate, uic tamem stare potest, quia uis minima, eo quod crescente charitate minuitur, ut in articulo 10. huius questionis dicitur.

IN articulo 9. eiusdem questionis duo notanda occurrunt. Primo, ut ad hunc locum recurrat, cum questio occurrat, An timor sit uirtus: quoniam ut in articulo patet, timor de dono loquitur, ut distinguitur contra uirtutem, & sic dicitur. Secundo, quod in responsione ad secundum dicitur, quod per uirtutem spei non solum iniungitur diuino auxilio ad consequendam quaecumque alia bona, sed ad adipiscendum ipsum, tanquam principale bonum. Hinc enim uidere

Super questionis de emanatione Articuli nonum.

Ar. 3. huius quest. c. 8. declinando ad finem, com. y

Math. 10. Ca. 57. ante med. tom. 7.

Ar. 3. huius quest. c. 8. declinando ad finem, com. y

Math. 10. Ca. 57. ante med. tom. 7.

& alteri ad timorem filialem: sed una & eadem separatio ut priuata boni proprii hominis, timetur timore seruili, & ut priuata boni diuini, hoc est, boni hominis in ordine ad Deum, timetur timore filiali. Et sic est sermo noster de timore separationis a Deo cum dicitur, quod crescit crescente charitate in uia. Nam de patria est alter articulus, & non est praeferens sermo de separatione a Deo. hoc est, de offensa Dei: quoniam, ut patet in littera, timori casto utrumque, timendum tribuitur, scilicet offendere Deum, & separari a Deo. Sed quia Durandus arguit contra timoris casti augmentum, pro quantum respicit separationem: ideo ut dictum est, loquimur non de separationis offensa, quae est malum culpae, sed de separationis, quae est malum poenae, non ut est priuatio boni nostri, sed ut est priuatio boni diuini, uel dictum est. Secundum est, quod obiectum timoris multum dicitur, scilicet malum arduum, futurum, possibile: sed quantum ad propositum spectat, dicitur duo, scilicet malum, & possibile, quae ita se habent, quod conueniunt primo in hoc, quod, utrumque existit ad obiectum timoris, scilicet & possibile malum, & quod sit possibile, ut patet: & conueniunt secundum hoc, quod ceteris paribus, quod uis eorum actum augere tendunt. Nam ceteris paribus, quod est magis malum, & est magis timendum: & similiter ceteris paribus, quod est magis possibile, est magis timendum: sed differant in hoc, quod in latitudine est mensura simpliciter timoris: ita quod quanto minus est malum, tanto timor eius est simpliciter maior. Possibile uero latitudo est mensura secundum quod est timor: quod patet ex eo, quod quanto minus malum, minus timemus, quam si magnum aliquod malum possibile immineret, quia iam non facile euentum. Et quoniam in huiusmodi nihil dicitur esse, uel bonum, uel patet in 2. Physicorum: eiusdem rationis est esse minus malum, & appetiari, ut minus malum: a per hoc ad propositum descendendo, separari a Deo tanto maioris mali rationem habet, quanto magis appetiatur. Constat autem quod tanto magis appetiatur, quanto magis Deus amatur: & consequenter quanto magis crescit amans Deum charitas, tanto magis crescit appetitio separationis a Deo. Et si huiusmodi, quod in uia semper habet rationem possibilem, concludes, quod crescente charitate timor separationis a Deo crescit simpliciter ex augmento mensura simpliciter, & diminuitur secundum quod ex diminutione mensura secundum quid, scilicet possibilis: quia minus possibile est perfectio in charitate, quam imperfectio.

augmentatus, reuerentiam timoris non minuit, sed auget.

ARTICVLVS XI.

Utrum timor remaneat in patria.

AD VNDECIMUM sic proceditur. Videtur, quod timor non remaneat in patria. Dicitur enim Prover. Abundantia perfructur, timore malorum sublato: quod intelligitur de homine iam sapientia perfructuente in beatitudine eterna: sed omnis timor est aliquis mali, quia malum est obiectum timoris, ut supra dictum est. ergo nullus timor erit in patria.

¶ 2. Præter. Homines in patria erunt Deo conformes, secundum illud 1. Io. 3. Cum apparuerit, similes ei erimus: sed Deus nihil timet. ergo homines in patria non habebunt aliquem timorem.

¶ 3. Præter. Spes est perfectior, quam timor, quia spes est respectu boni, timor respectu mali: sed spes non erit in patria, ergo nec timor erit in patria.

SED CONTRA est, quod dicitur in psal. 118. Timor Domini saeculus permanet in saeculum.

RESPON. Dicendum, quod timor seruilis, siue timor poenae nullum modo erit in patria. Excluditur enim talis timor per securitatem aeterna beatitudinis, quae est de ipsius beatitudinis ratione, sicut supra dictum est. Timor autem filialis sicut augetur augmentata charitate, ita charitate perfecta perficitur. Unde non habebit in patria eundem actum omnino, quem habet modo. Ad cuius euentum sciendum est, quod proprium obiectum timoris est malum possibile, sicut proprium obiectum spei est bonum possibile. Et cum modo

tes, quam imperfectiori. Et ut clarus fiat quod dicimus, declaratur exemplo. Certum est, quod quanto aliquis magis diligit amicum, tanto magis appetit conuictum cum illo, ac per hoc tanto minus malum aestimat separationem ab illo: & quanto minus diligit quis amicum, tanto minus facit conuictum cum illo, ac

tus timoris sit quasi fuga, importat timor fugam mali ardui possibilis. Parua enim mala timorem non inducunt. Sicut autem bonum uniuscuiusque est, ut in suo ordine consistat: ita malum uniuscuiusque est, ut suum ordinem deserat. Ordo autem creature rationalis est, ut sit sub Deo, & supra ceteras creaturas. Unde sicut malum creature rationalis est, ut subdat se creature inferiori per amorem, ita etiam malum eius est, si non Deo se subiciat, sed in ipsum presumptuose insiliat, uel contemnat. Hoc autem malum creature rationali secundum suam naturam considerate possibile est propter naturalem liberi arbitrii flexibilitatem, sed in beatis fit non possibile per gloria perfectionem. Fuga ergo huius mali, quod est Deo non subici, ut possibilis natura, impossibilis autem beatitudini, erit in patria. In uia autem est fuga huius mali, ut omnino possibilis. Et ideo Gregorius dicit decimo septimo Moral. exponens illud Iob uigesimo septimo. Columnae caeli contremiscunt, & paueant ad nutum eius. Ipse, inquit, uirtutes caelestium, quae hunc sine cessatione conspiciunt, in ipsa contemplatione contremiscunt: sed idem tremor, ne eis poenalis sit, non timoris est, sed admirationis: quia scilicet admirantur Deum, ut supra se existentem, & eis incomprehensibilem. Augustinus etiam decimo quarto de ciuitate Dei, hoc modo ponit timorem in patria, quam hoc sub dubio derelinquat. Timor, inquit, ille castus, permanens in saeculum saeculi, si erit in futuro saeculo, non erit timore exiens a malo, quod accidere potest: sed tenens in bono quod amitti non potest. Vbi enim

demus patrem magis timere separationem filij magis amati, quam uis difficile futuram, quam separationem filij minus amati facile futuram: & ideo crescente charitate, crescit simpliciter timor separationis ex augmento appetitionis mali separationis, & minuitur secundum quid ex diminutione possibilitatis eueniendi. Facile, & difficile species sunt possibilis. ¶ Ad solutionem rationis ridentur per idem, quia diminutio est quid non tollit augmentum simpliciter. Unde stat solida ratio, quod crescente causa, effectus crescit simpliciter: & crescente charitate, crescit appetitio separationis, ac per hoc timor simpliciter crescit. Nec obstat diminutio possibilis, quia cum augmento simpliciter, stat diminutio secundum quid. Et sic timor separationis crescentis charitate, minuitur secundum quid, pro quanto securiores sunt coniunctione ad Deum perfecti in charitate ex hoc, quod apprehendunt separationem difficile posse euenire, attento dono perfectae charitatis percepto.

per hoc minus malum aestimat separari ab illo: & demum si nihil diligit, nihil boni in conuictu, & nihil mali in separatione illius aestimat. Vbi uides, quod propria mensura appetitionis mali separationis, est amor amicitiae: & consequenter prospicere potes, quod optime auctor inserit ex augmento charitatis in uia, in qua semper saluatur obiectum timoris, in separatione a Deo, quod augetur simpliciter timor separationis.

Charitas enim est amor amicitiae ad Deum, quia amatur coniunctio hominis cum Deo ad Deum, cuius opposita separatio malum est possibile semper in uia. Et quanto maior est charitas, tanto magis appetitur bonum coniunctionis, & malum separationis: ac per hoc semper crescit simpliciter timor separationis.

¶ Ad obiectionem ergo Durandi, quanto separatio est difficilius, tanto minus timetur, respondetur, quod uerum est ceteris paribus: sed in proposito non sunt cetera paria: quia separatio habet rationem maioris mali respectu perfectioris in charitate, quia ab eo magis appetiatur in bono coniunctio ad Deum, & in malo opposita separatio ex hoc ipso, quod magis diligit Deum. Et non solum non sunt cetera paria, sed ista imparitas ex parte appetitii mali longe praeminet imparitati possibilitatis, ut patet ex hoc, quod uis

¶ Ad solutionem rationis ridentur per idem, quia diminutio est quid non tollit augmentum simpliciter. Unde stat solida ratio, quod crescente causa, effectus crescit simpliciter: & crescente charitate, crescit appetitio separationis, ac per hoc timor simpliciter crescit. Nec obstat diminutio possibilis, quia cum augmento simpliciter, stat diminutio secundum quid. Et sic timor separationis crescentis charitate, minuitur secundum quid, pro quanto securiores sunt coniunctione ad Deum perfecti in charitate ex hoc, quod apprehendunt separationem difficile posse euenire, attento dono perfectae charitatis percepto.

Li. 17. Mor. cap. 15. circa principium.

Li. 4. c. 9. in ter med. & finem to. 5.

¶ Super

boni adepti amor immutabilis, est profecto si dici potest, mali cauendi timor, securus est. Timoris quippe casti nomine, ea uoluntas significata est, qua necesse erit nolle peccare, & non sollicitudine infirmitatis, ne forte peccemus, sed tranquillitate charitatis cauere peccati: Aut si nullius omnino generis timor ibi esse poterit, ita fortasse timor in seculo seculi dictus est permanens, quia id permanebit, quo timor ipse producit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in auctoritate praedicta excluditur a beatis timor sollicitudinem habens, de malo praecauens, non autem timor securus, ut Augustinus * dicit.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut dicit Dionysius 9. cap. 7 de diu. no. Eadem, & similia sunt Deo & dissimilia. Haec quidem secundum contingentem non imitabilis imitationem, id est, in quantum secundum suum posse imitantur Deum, qui non est perfecte imitabilis. Haec autem secundum quod hic causa minus habent a causa infinitis mensuris, & incomparabilibus deficientia. Unde non oportet, quod si Deo non conuenit timor, quia non habet superiorem, cui subiiciatur, quod propter hoc non conueniat beatis, quorum beatitudo consistit in perfecta subiectione ad Deum.

AD TERTIUM dicendum, quod spes importat quandam defectum, scilicet fruitionem beatitudinis, quae tollitur per eius praesentiam: sed timor importat defectum naturalem creature, secundum quod in infinitum distat a Deo: quod etiam in patria remanebit. & ideo timor non euacuabitur totaliter.

ARTICVLVS XII.

Utrum paupertas spiritus sit beatitudo respondens dono timoris.

* lib. 14. de ciuita. Dei, ca. 9. a med. tom. 5. 7 ca. 9. a med. die illius.

Inf. q. 122. ar. 2. co. Et 2 di. 24. q. 1. ar. 4. & 6. or. * ar. 7. huius quae.

AD DUODECIMUM sic proceditur. Videtur quod paupertas spiritus non sit beatitudo respondens dono timoris. Timor enim est initium spiritualis uitae, ut ex * dictis patet: sed paupertas pertinet ad perfectionem uitae spiritualis, secundum illud Mat. 19. Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia quae habes, & da pauperibus, ergo paupertas spiritus non respondet dono timoris.

¶ 2 Praet. In psalm. 118. dicitur. Confige timore tuo carnes meas. Ex quo uidetur, quod ad timorem pertinet carnem reprimere: sed ad repressionem carnis maxime uidetur pertinere beatitudo luctus. ergo beatitudo luctus magis respondet dono timoris, quam beatitudo paupertatis.

Al. 9. ad 1.

¶ 3 Praet. Donum timoris respondet uirtuti spei, sicut dictum * est: sed spei maxime uidetur respondere beatitudo ultima, quae est: Beati pacifici, quoniam filii Dei uocabuntur, quia, ut dicitur Rom. 8. Gloria in spe gloriae filiorum Dei, ergo beatitudo illa magis respondet dono timoris, quam paupertas spiritus.

1. 2. q. 70. ar. 3.

¶ 4 Praet. supra dictum * est, quod beatitudinibus respondent fructus: sed nihil in fructibus inuenitur respondere dono timoris, ergo etiam neque in beatitudinibus aliquid ei respondet.

mediu to. 4. Li. c. 9 ante

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. * de sermone Domini in monte. Timor Dei congruit humilibus, de quibus dicitur: Beati pauperes spiritu.

RESPON. Dicendum, quod timori proprie respondet paupertas spiritus. Cum enim ad timorem filialem pertineat Deo reuerentiam exhibere, & ei subditum esse, id quod ex huiusmodi subiectione consequitur, pertinet ad bonum timoris. Ex hoc autem

F quod aliquis Deo se subiicit, definit quiescere, uel in aliquo alio magnificari, nisi in Deo. n. repugnaret perfecta subiectioni ad Deum dicitur in Psalm. 19. Hi in curribus, & hi in autem in nomine Dei nostri in uocabuntur. ex hoc, quod aliquis perfecte timet Deum, quens est, quod non quaerat magnificationem superbiarum: neque etiam quaerat magnificationem superbiarum bonis, scilicet honoribus, & diuitiis, utrumque pertinet ad paupertatem spiritus, quod paupertas spiritus intelligi potest in uirtute inflati & superbi spiritus, ut * Augustinus nit: uel etiam abiectione temporalium rerum spiritu, id est, propria uoluntate per inchoationem iustitiae, ut Ambrosius & Hieron. exponunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod beatitudo sit actus uirtutis perfectae, omnes beatitudines ad perfectionem spiritus uirtutis pertinet, quidem perfectione principium esse ad beatitudinem ad perfectam spiritualium bonorum perfectionem, terrena bona contemnat, sicut magister. m. m. locum habet in donis. Non autem beatitudo perfectio in ipsa temporalium bonorum perfectione, sed haec est uia ad perfectionem. Timor filialis, cui respondet beatitudo paupertatis, est cum perfectione sapientiae, ut supra dictum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod dicitur ponitur subiectioni ad Deum, quam facit filialis, in debita magnificatio hominis uel in uel in alijs rebus, quam delectatio extrinsecus opponitur timori ex consequenti, quod reueretur, & ei subditur, non delectatio in rebus, sed tamen delectatio non pertinet ad beatitudinem, quam respicit timor, sicut magnificatio directe beatitudo paupertatis respondet beatitudo autem luctus ex consequenti.

AD TERTIUM dicendum, quod spes motum ex habitudine ad terminum ad beatitudinem dicitur: sed timor importat magis motum ad beatitudinem recessus a termino a quo. Et prima beatitudo, quae est spiritualis perfectio, congrue respondet spei per modum motus: sed prima beatitudo, quae est per reuerentiam, exterioribus impediens beatitudinem, congrue respondet timori.

AD QUARTUM dicendum, quod beatitudo illa, quae pertinet ad moderatum timorem, continentiam a rebus temporalibus, uideatur timoris conuenire, sicut modestia, continentia castitas.

QVAESTIO XX.

De uitijs oppositis, in quatuor articulos diuisa.

K E I N D E considerandum est de uitijs oppositis. Et primo, de desperatione. Secundo, de praesumptione.

CIRCA primum quaeruntur quatuor.

¶ Primo, Utrum desperatio sit peccatum.

¶ Secundo, Utrum possit esse sine infidelitate.